

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА
РЕПУБЛИКАМАКЕДОНИЈА
В.Д. ДИРЕКТОР: Асс. Д-р Шабан МЕМЕТИ

ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШЕНА РАБОТА ВО
СЛУЖБАТА ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД
2017 ГОДИНА

Скопје, 2018

ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ДИРЕКТОР Асс. д-р ШАБАН МЕМЕТИ

**ОДДЕЛЕНИЕ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД И ПРОЦЕНКА НА ЗДРАВСТВЕНИ
РИЗИЦИ**

Началник: Проф. Д-р ЕЛИСАВЕТА СТИКОВА

Изработил: Д-р Анита Цветковска, специјалист по медицина на труд
Цветанка Атанасовска, специјализирана медицинска сестра по
семејна и патронажна грижа

ВОВЕД

Кампањата на МОТ за Светскиот ден за безбедност и здравје на работа за 2017 година се организираше под мотото „Оптимизација на прибирањето и користењето на податоците во безбедноста и здравјето на работа“. Нејзината цел е активностите во текот на 2017 година да се насочат кон подобрување на националните капацитети за собирање, евалуација и користење на релевантни, точни и сигурни податоци за безбедност и здравје на работа.

Голем број на конвенции на МОТ бараат од земјите што ги ратификувале тие конвенции да воспостават ефективни механизми за користење на релевантни индикатори, како основа за превенција на проблемите што се поврзани со работата и професионалното здравје. Нагласката е ставена кон сознанието дека тие и такви податоци се неопходни за идентификација на постоечките, но и на новите штетности и опасности што се јавуваат на работно место и идентификација на ризичните сектори, а со тоа се создаваат реални услови за развој и имплементација на соодветни превентивни политики, системи и програми на меѓународно, национално и локално ниво, како и на ниво на секое претпријатие одделно. Користењето на релевантни и точни индикатори за безбедност и здравје на работа, обезбедува база за поставување на приоритетите и мерење на постигнатиот прогрес. Република Македонија спаѓа во групите на земји кои ги имаат ратификувано најзначајните конвенции од областа на безбедност и здравје на работа (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:103555).

Оттука, и уште една наша обврска да работиме кон креирање на сеопфатен и интегриран систем за прибирање, обработка и евалуација на точни и релевантни индикатори за безбедност и здравје на работа.

Регулативата на Европската унија исто така обврзува на воспоставување на систем за прибирање на релевантни статистички податоци во областа на безбедноста и здравјето на работа. Рамковната Директива на Европската Комисија за безбедност и здравје на работа (Directive 89/391/EEC-OSH) е целосно вградена во Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник РМ бр. 53/13 – пречистен текст), а нашите правилниците за безбедност

и здравје на работа се хармонизирани со хоризонталните директиви или т.н. сестрински директиви кои произлегуваат од Рамковната директива.

Во декември 2008 година Европскиот парламент и Советот на Европа ја усвоија Регулацијата за статистички податоци во областа на јавното здравје и здравјето и безбедноста на работа (Regulation EC - No 1338/2008) со која се воспоставува заедничка рамка за систематско водење и прибирање на статистички податоци во овие области. Целта на регулативата е да се обезбеди сигурност дека здравствената статистика создава соодветни информации за следење на активностите во областа на јавното и професионално здравје и безбедноста на работа. Оваа регулатива се однесува на 5 области за кои е неопходно да бидат обезбедени соодветни и квалитетни статистички податоци:

- здравствен статус и детерминанти на здравјето
- здравствена заштита
- причини за смрт
- повреди на работа
- професионални болести и други здравствени проблеми и болести поврзани со работата

Согласно член 9 (1) од Регулацијата бр. 1338/2008, Европската унија во април 2011 година дополнително ја усвои и Регулацијата ЕУ бр. 349/2011 за имплементација на статистичките истражувања. Со оваа регулатива се утврдува единствена методологија за прибирање на податоците (методата) и нивна обработка. Тоа треба понатаму да овозможи креирање на компарабилни статистички податоци, како предуслов за мониторирање на состојбите во областа на безбедноста и здравјето на работа, идентификација на слабите и силните страни и дефинирање на соодветна национална политика и акциони планови во релевантната област.

По воспоставувањето на законските основи и методолошките принципи, Европската унија ја утврди и стратешката рамка на безбедноста и здравјето на работа за периодот 2014-2020. Овој документ има за цел да обезбеди подобра заштита на повеќе од 217 милиони работници во Унијата, преку имплементација на 7 стратешки цели, од кои шестата стратешка цел е посветена токму на подобрување на прибирањето на статистичките податоци, подобра евиденција и развој на алатки за мониторирање на состојбите.

Со цел за остварување на оваа стратешка цел, неопходно е секоја земја да воспостави Национален систем за известување и прибирање на статистичките податоци во областа на

безбедноста и здравјето на работа. Овој систем треба да обезбеди релевантни, точни и компарабилни податоци, нивна евалуација и навремено објавување. Тие треба да послужат за предлагање и креирање на превентивните политики и воспоставување и контрола на корективните мерки. Истовремено, тие статистички индикатори треба да бидат основа за дефинирање на компензаторните механизми во случај на повреда на работа и/или професионална болест.

Република Македонија ги следи сите овие легислативни и стратешки одредници за унапредување на безбедноста и здравјето на работа. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести. Непосредно по донесувањето на законот се формираа нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и за медицина на труд. Во самиот почеток тие беа насочени кон воспоставување на нови и современи принципи во својата практика, соодветни на новите законски прописи, а известувањето за извршената работа и утврдените сотојби се чини дека остана на маргините на нивните професионални активности.

Република Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа. Но, транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола на нивното спроведување. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која и денес располагаме во оваа област.

Согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Македонија е носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзана да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.

Чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести. Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за индивидуалните евиденции набројани погоре, спроведе расправа со релевантните субјекти за нивната применливост и работеше на дизајнирање на патеката за нивно пријавување. Достапни на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на РМ – Одделение за медицина на трудот и проценка на здравствени ризици (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicinana-trud-i-procenka-na-zdravstveni-rizici/>).

За жал, оваа активност не ги даде очекуваните резултати, пред се поради фактот што извештајните субјекти (овластени установи за медицина на труд и овластени правни субјекти за безбедност на работа) одбиваа да ги прикажат, а понатаму и редовно да ги доставуваат податоците за видот и обемот на извршената работа. Овие податоци понатаму требаше да претставуваат основа за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците. Поради тоа, во текот на 2016 година, активностите беа дополнително засилени и врз основа на насочена активност на Државниот здравствен и санитарен инспекторат, а во согласност со нивните надлежности и со Законот за евиденции во областа на здравството, се реafirмираше постапката за прибирање на збирните извештаи за видот и обемот на извршената работа, но овој пат само во овластените установи за медицина на труд.

За што подобра имплементација на оваа постапка на ден 16.09.2016 година, во просториите на ЈЗУ Институт за јавно здравје на РМ беше одржан работен инструктажен состанок со овластените установи за медицина на труд. На состанокот беше разговарано за постапката за пополнување на обрасците за видот и обемот на извршената работа и за постапката за нивно доставување. На тој состанок, Одделението за медицина на трудот и

проценка на здравствени ризици при ИЈЗ на РМ беше задолжено да изготви соодветно Упатство за начинот на пополнување на образецот за збирна евиденција на работа.

Записникот од одржаниот состанок во врска со постапката за пријавување на видот и обемот на извршената работа во овластените установи по медицина на труд (збирна евиденција), како и самото Упатство се наоѓаат на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на РМ (<http://www.iph.mk/dejnosti/> sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicina-na-trud-i-procenka-nazdravstveni-rizici/).

Во изминатата година се постигна задоволителен прогрес во прибирањето на податоците и што е најважно се обезбеди континуирано доставување од страна на најголем број на извештајни субјекти. Овој извештај дава можност за целосен преглед на податоците за 2017 година, и претставува појдовна основа за дефинирање на извештајниот процес кога станува збор за извршените превентивни активности во дејноста за медицина на трудот. Во отсуство на други релевантни податоци, извештајот има за цел да понуди елементи за процентот на опфат со услуги од областа на заштитата на здравјето на професионално експонираните работници во Република Македонија. Во продолжение податоците од збирната евиденција за извршена работа во овластените установи за медицина на труд во 2017 година.

А. Извештај за прибраните податоци и извршената работа во овластените установи за медицина на труд во Република Македонија за периодот од 2017 година

Во продолжение се прикажани податоците што однесуваат на збирната евиденција за обемот и видот на извршената работа во овластените установи за медицина на труд.

А. 1. Анализа на доставените извештаи од страна на овластените установи за медицина на труд

За периодот од 01.01-31.12.2017 година, до Одделението за медицина на труд при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Македонија од вкупно 38 овластени установи за медицина на труд се доставени вкупно **37** Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за **I тромесечие** (период од 01.01-

31.03.2017 година), вкупно **36** за **II** тромесечие (период од 01.04-30.06.2017 година), **36** за **III** тромесечие (период од 01.07-30.09.2017 година) и **36** за **IV** тромесечие (период од 01.10-31.12.2017 година).

Овластените установи за медицина на труд (вкупно 38 установи) , извештаите за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците ги доставуваат на официјална е-маил адреса на Одделението за медицина на труд при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Македонија (medicinatrud@iph.mk). За доставените извештаи тие добиваат повратна конфирмација, како доказ за извршената законска обврска за доставување на збирни извештаи за обемот на извршената работа.

Овластените установи за медицина на труд кои што немаат доставено Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за I,II,III и/или IV тромесечие за 2017 година, дополнително се известени/потсетени (писмено и телефонски), но и покрај тоа тие сеуште ги немаат доставено потребните извештаи. Овластени установи за медицина на труд што немаат доставено збирен извештај за обемот на извршената работа за трето и/или четврто тромесечие за оваа година се:

1. ПЗУ Превемед – Скопје (**II, III и IV** тромесечие),
2. ПЗУ Поликлиника Госпаш-Скопје (**I,II,III и IV** тромесечие).

Табела бр.1. Приказ на доставените извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2017 година.

ТРОМЕСЕЧНИ ИЗВЕШТАИ ЗА 2017 - УСТАНОВИ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД						
Реден број	Работна организација	I	II	III	IV	Забелешка
1	ЈЗУ Здравствен дом Битола	√	√	√	√	
2	ПЗУ Медика - Битола	√	√	√	√	
3	ЈЗУ Здравствен дом Велес	√	√	√	√	
4	ПЗУ д-р Тања Велес	√	√	√	√	
5	ПЗУ Д-р Чирков Кавадарци	√	√	√	√	
6	ПЗУ Ера Медика Кичево	√	√	√	√	
7	ЈЗУ Здравствен дом Куманово	√	√	√	√	
8	ПЗУ Поликлиника Д-р Гоше Куманово	√	√	√	√	
9	ЈЗУ Завод во Отешево	√	√	√	√	
10	ЈЗУ Здравствен дом Охрид	√	√	√	√	
11	ПЗУ Полик.Кардиолаб Маџаров Охрид	√	√	√	√	
12	ЈЗУ Здравствен дом Прилеп	√	√	√	√	
13	ЈЗУ Здр.дом на Скопје-Пол.Јане Сандански-мед.на труд	√	√	√	√	
14	ЈЗУ Здравствен дом Железничар Скопје	√	√	√	√	
15	ЈЗУ Здравствена станица Железара Скопје	√	√	√	√	
16	ГООБ 8-ми Септември Скопје	√	√	√	√	
17	ЈЗУ Институт за јавно здравје Скопје	√	√	√	√	
18	ЈЗУ Институт за медицина на трудот на Р.М Скопје	√	√	√	√	
19	ПЗУ Ординација УСЈЕ 1 Скопје	√	√	√	√	
20	ПЗУ Промедика прима Скопје	√	√	√	√	
21	ПЗУ Поликлиника Медика Плус Скопје	√	√	√	√	
22	ПЗУ Интермед Арт Скопје	√	√	√	√	
23	ПЗУ Примамед Скопје	√	√	√	√	
24	ПЗУ Лукс Медикус Скопје	√	√	√	√	
25	ПЗУ Зегин медика Скопје	√	√	√	√	
26	ПЗУ Поликлиника Медика Скопје	√	√	√	√	
27	ПЗУ НГНА Скопје	√	√	√	√	
28	ПЗУ Превемед Скопје	√	●	●	●	
29	ПЗУ Поликлиника Медика Крива Паланка Подружница Скопје	√	√	√	√	
30	ПЗУ Ресхумана Скопје	√	√	√	√	
31	ПЗУ Поликлиника Госпаш Скопје	●	●	●	●	
32	ПЗУ Рамацини Струмица	√	√	√	√	
33	ПЗУ Поликлиника Медика Струмица	√	√	√	√	
34	ПЗУ Ели Медика Струмица	√	√	√	√	
35	ПЗУ Поликлиника Медико Техник Александар Струмица	√	√	√	√	
36	ПЗУ Полик. Натура Медика Тетово	√	√	√	√	
37	ПЗУ Д-р А. Николов Штип	√	√	√	√	
38	ПЗУ Д-р Ружа Штип	√	√	√	√	

*Легенда - 1.Доставен извештај - √ 2. Недоставен извештај - ● 3. Пратено известување - ○

A.2 Извештај за извршените превентивни медицински прегледи

Врз основа на доставените податоци може да се констатира дека во извештајниот период за 2017 година се реализирани вкупно 111.464 систематски прегледи. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде не постои зголемен ризик и кај кои се проверува општатата здравствена состојба и општата работна способност. Најголем број од овие прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 78.713 , а само 32.751 преглед се извршени во просториите на работодавачот. Во однос на работната способност кај 99,1% од прегледаните работници е утврдено дека имаат сочувана работна способност и немаат контраиндикации за понатамошно обавување на работата. Како неспособни за работа се идентификувани 187 испитувани работници т.е. помалку од 0,2% од вкупниот број.

Извршени се вкупно 45.689 периодични прегледи, од кои вкупно 33.909 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 11.780 во просториите кај работодавачот.

Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде постои зголемен ризик и кај кои се проверува специфичната здравствена состојба и специфичната работна способност, за конкретното работно место на кое се вработени/распоредени испитуваните работници. Вкупно 44.508 испитувани работници или 97,0% од вкупниот број, се оценети како способни за работа, а 866 т.е. 2,0% како работници со ограничена работна способност. За само 315 работници т.е. 1,0% од прегледаните лица е утврдено дека не се способни за обавување на своите работни задачи.

Извршени се вкупно 9.553 претходни прегледи, од кои вкупно 7.091 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 2.462 во просториите на работодавачот.

Извршени се вкупно 594 насочени прегледи кои се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд.

Б.1. Извештај за ангажирани здравствени и други работници во овластените установи за медицина на труд

Овластените установи за медицина на труд функционираат во рамките на различни организациони форми: самостојни здравствени установи, посебни одделенија или функционални целини во рамките на поголеми здравствени установи. Во текот на 2017 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 368 вработени лица од кои здравствени работници и здравствени соработници се 317 или 86,0% од вкупниот број на ангажирани лица и вкупно 51 т.е. 14,0% нездравствени работници.

Од вкупниот број на здравствени работници 124 (51,0%) се доктори, од кои специјалисти од различни специјалности се 48, а специјалисти по медицина на труд се 48 доктори. Тоа значи дека во структурата на докторите специјалисти од различни специјалности кои се ангажирани во овластените установи по медицина на труд, докторите по медицина на труд партиципираат со 39,0% од вкупниот број на доктори специјалисти. На специјализација по медицина на труд се наоѓаат 10 доктори по општа медицина или 8,1% од вкупниот број на доктори.

Во овластените установи за медицина на труд има ангажирано дополнително и 18 доктори по општа медицина, што претставува 14,5% од вкупниот број на доктори.

Во здравствениот тим во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 119 медицински сестри или 49,0% од вкупниот ангажиран персонал и уште 74 здравствени соработници (со високо и средно образование), што претставува 20,1% од вкупно вработените работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 51 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 14,0%. Податоците за бројот на ангажирани лица во овластените установи по медицина на труд во текот на 2017 година според степенот на нивното образование е даден во Табела 2.

Табела бр.2. Приказ на вработените лица во овластените установи по медицина на труд според стручна подготовка во 2017 година

	Здравствени работници						Здравствени соработници		Нездравствени работници	
	лекар					со средна спрема		вкупно		
	вкупно	општа медицина	на специјализација	специјалисти	останати	вкупно	од тоа медицински сестри-техничари		со ВСС	со ССС
	1	2	3	4	5	6	7		8	9
Вкупно	124	18	10	48	48	119	119	43	31	51
Вкупно персонал: 368										

Б.2. Извештај за извршени превентивни прегледи (вкупен број на прегледи реализирани во 2017 година)

Податоците од доставените извештаи укажуваат дека овластените установи за медицина на труд во 2017 година, имаат реализирано вкупно 167.300 превентивни здравствени прегледи, од кои 111.464 систематски прегледи, 45.689 периодични прегледи, 9.553 претходни и 594 насочени здравствени прегледи.

Ако се има во предвид вкупниот број на вработени лица во Република Македонија, кој што во моментот изнесува 745.206 произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Македонија изнесува 22,4%.

Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 1,1% од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата работа или се способни,

но со одредени ограничувања вкупно 0,3%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај речиси ½ од испитуваните работници е утврдено постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба. Приказот на извршени превентивни здравствени прегледи е даден во Табела бр. 3.

Табела бр. 3. Приказ на реализирани превентивни здравствени прегледи во овластените установи по медицина на труд во 2017 година

	ОБЕМ НА ИЗВРШЕНА РАБОТА							
	систематски прегледи		периодични прегледи		претходни прегледи		насочени прегледи	
	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	
Број	78713	32751	33909	11780	7091	2462	594	/
Вкупно	111464		45689		9553		594	

Б.2.1. Извештај за извршени систематски прегледи (вкупен број на прегледи) во 2017 година

Како што претходно беше појаснето, систематските прегледи имаат за цел контрола на општата здравствена состојба и општата работна способност, со оглед дека работниците се распоредени на работни места каде не постои зголемен ризик. Од вкупниот број на 111.464 реализирани систематски прегледи, 78.713 или 71,0% се реализирани во

работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а останатите 32.751 или 29,0% кај работодавачот.

Содржината на систематскиот преглед е утврден со чл.22 од Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник РМ бр. 53/13 – пречистен текст). Динамиката на нивното изведување изнесува еден преглед на секои 24 месеци. За околу 53,0% од сите прегледани работници кои работат на работни места на кои не постои зголемен ризик е утврдено дека немаат отстапувања во однос на здравствената состојба, а кај 47,0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба. Тоа значи дека секој втор работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба. Патолошките состојби т.е. утврдените отстапувањата се однесуваат на состојбите што се регистрирани во текот на систематскиот преглед, а се утврдени како задолжителна содржина на систематскиот преглед.

Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 111.464 , способни за работа се 110.536 или 99,1% , 187 или 0,2% неспособни и 741 или 0,7% способен со ограничување.

Б.2.2. Извештај за извршени периодични прегледи (вкупен број на прегледи) во 2017 година

Во текот на 2017 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 45.689 периодични прегледи, од кои 33.909 или 74,2% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 11.780 или 25,8% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.

Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи 45.689, способни за работа се 44.508 или 97,4%, 315 или 0,6% неспособни и 866 или 2,0% способен со ограничување.

Според доставените извештаи, работните места, а соодветно на тоа периодичните прегледи се категоризирани во неколку групи и тоа:

- **Работни места каде зголемениот ризик е поради постоење на специфични барања и оптеретувања,**
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради присуство на физички штетности**
 - Бучава
 - Неповолни микроклиматски услови
 - Општи вибрации
 - Локални вибрации
 - Јонизирачко зрачење
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на хемиски штетности**
 - Метали и неметали
 - Органски соединенија
 - Циклични и ациклични јаглеродородни соединенија
 - Пестициди
 - Винил хлорид
 - **Останати материи**
 - Фиброгена прашина
 - Азбест
 - Канцерогени материи
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на биолошки штетности**
 - Изложеност на туберкулозен бацил
 - Вируси на хепатит Б и/или Ц
 - Изложеност на ХИВ/СИДА
 - Изложеност на други биолошки штетности
- **Посебни штетности и опасности**
 - Работа на височина на 3+ метри
 - Работа под земја
 - Работа ноќе

- o Внатрешен транспорт
- o Управување со одговорни системи

Во текот на 2017 година се извршени 45.689 периодични прегледи. Но, одреден број на вработените во текот на својата работа се изложени на зголемен ризик на работно место поради постоење на две или повеќе професионални штетности. Така, кај 11.882 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 36.453 преглед, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 14.412 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 40,0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.

Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 15.444 (42,0%) од изложените работници.

Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4591 (13,0%). Изложеност на јонизирачко зрачење се регистрирани кај 2006 (5,5%) од изложените работници.

Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 17,526 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој трет од испитуваните работници (околу 40,0%) работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се фиброгенаи нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.

На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 12.217 работници или околу 27,0% од работниците кај кои се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2017 година.

Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 36.929 работници или кај 81,0% од вкупниот број на работници кај кои

се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 17.120 (46,0%), а 11.151 работници или 30,0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.

Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2017 година се реализирани 45.689 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2,5 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.

На Табела бр.4. се прикажани податоците за изложеност на одредени видови на штетности и опасности кај работниците кај кои се извршени периодични медицински прегледи т.е. прикажани се професионалните штетности што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност кај професионално експонираните работници.

Табела бр.4. Приказ на видови на штетности и опасности што претставуваат зголемен ризик за професионалното здравје на работниците

	1.Поради специфични баања и оптеретувања	2.Физички штетности				
		2.2	2.3	2.4		2.8
		Бучава	Работа во неповолни микро климатски услови	Вибрации		Јонизирачко зрачење
				2.4.1.	2.4.2.	
				Општи	Локални	
Број	11882	14412	15444	3601	990	2006
Вкупно	11882	36453				

3.Хемиски штетности			
3.1	3.2	3.3	3.4
ме			

	Органски соединенија					Останати материи			
	3.3.1-3.3.6	3.3.7	3.3.10	3.4.3	3.4.4	3.4.5	3.4.6		
	Циклични, ациклични и други соединенија	Пестициди	Винил хлорид	Фиброгена прашина	Нефиброгена прашина	Азбест	Канцерогени материи		
Број	5063	5153	1903	330	28	1865	2754	276	154
Вкупно	17526								

	4. Биолошки агенси				5. Посебни штетности и опасности					
	4.1 изложеност на туберкулозен	4.2 изложеност на вирусите на хепатитис Б и/или Ц	4.3 изложеност на вирусите на ХИВ	4.4 изложеност на други (ненаведени) биолошки	5.1 работа на височина на три и	5.2 работа под	5.3 работа ноќе	5.4 внагрешен транспорт (возач и навигушкари, ди	5.5 управување со одговорни системи (системи со	
Број	1471	3958	2787	4001	11151	124	17120	5231	3303	
Вкупно	12217				36929					

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Република Македонија се обидува да ги следи сите легислативните и стратешки одредници за прибирање и обработка на статистички податоци во областа на безбедност и здравје на работа што се утврдени во конвенциите на Меѓународната организација на трудот и Директивите и регулативите на Европската Унија.
2. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, во Република Македонија се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести, преку (ре)формирање на околу 90

нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и за медицина на труд. Тие се уште се значително повеќе ориентирани кон воспоставување на нови и современи принципи во својата практика, отколку на доставување на извештаи за својата работа.

3. Иако Република Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа, транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола на нивното спроведување. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која и денес располагаме во оваа област.
4. Согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Македонија е носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзана да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.
5. Чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести.
6. Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за индивидуалните евиденции набројани погоре, спроведе расправа со релевантните субјекти за нивната применливост и работеше на дизајнирање на патеката за нивно

пријавување. Се очекува оваа статистика да отпочне со примена со почетокот на 2018 година.

7. Во периодот од донесувањето на Законот за безбедност и здравје на работа во 2007 година до денес, и покрај постоење на законска обврска, од страна на извештајните субјекти не беше доставена ниту една пријава за повреда за работа и/или професионална болест до Институтот за јавно здравје на Република Македонија. Тоа е и основна и единствена причина за нефункционирање на регистарот за овие две состојби.
8. Во чл. 9 од Законот за евиденции во областа на здравството, здравствените установи, во зависност од дејноста што ја вршат, се обврзуваат да водат и збирни евиденции за својата работа. Станува збор за вкупно 53 збирни евиденции, а со точка 23 од истиот член се воспоставува обврска за воспоставување на збирна евиденција за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците, учесниците во сообраќајот и спортистите.
9. Во 2009 година, во рамките на Институтот за јавно здравје на Република Македонија се воспостави и посебно Одделение за медицина на труд и проценка на ризици на работно место, со цел, меѓу другото, да ја води здравствената статистиката во областа на безбедноста и здравјето на работа. Одделението, во рамките на своите активности, ја утврди потребата и обврската за воспоставување на збирни евиденции за извршена работа, што произлегува од точка 23 од чл. 9 на Законот за евиденции во областа на работа. Затоа, во 2013 година отпочнаа активностите за прибирање на податоците за извршена работа во овластените установи за медицина на труд и во правните субјекти за безбедност на работа.
10. Во текот на 2016 година, активностите беа дополнително засилени и врз основа на насочена активност на Државниот здравствен и санитарен инспекторат, а во согласност со нивните надлежности и со Законот за евиденции во областа на здравството, се реafirмираше постапката за прибирање на збирните извештаи за видот и обемот на извршената работа, но овој пат само во овластените установи за медицина на труд што резултираше со 95,0% на доставени збирни извештаи за 2017 година.

11. Во текот на 2017 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 368 вработени лица од кои здравствени работници и здравствени соработници се 317 или 86,0% од вкупниот број на ангажирани лица и вкупно 51 т.е. 14,0% нездравствени работници.
12. Од вкупниот број на здравствени работници 124 (51,0%) се доктори, од кои специјалисти од различни специјалности се 48, а специјалисти по медицина на труд се 48 доктори. Тоа значи дека во структурата на докторите специјалисти од различни специјалности кои се ангажирани во овластените установи по медицина на труд, докторите по медицина на труд партиципираат со 39,0% од вкупниот број на доктори специјалисти. На специјализација по медицина на труд се наоѓаат 10 доктори по општа медицина или 8,1% од вкупниот број на доктори.
13. Во овластените установи за медицина на труд има ангажирано дополнително и 18 доктори по општа медицина, што претставува 14,5% од вкупниот број на доктори.
14. Во здравствениот тим во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 119 медицински сестри или 49,0% од вкупниот ангажиран персонал и уште 74 здравствени соработници (со високо и средно образование), што претставува 20,1% од вкупно вработените работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 51 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 14,0%.
15. Податоците од доставените извештаи укажуваат дека во овластените установи за медицина на труд во 2017 година се реализирано вкупно 167.300 превентивни здравствени прегледи, од кои 111.464 систематски прегледи, 45.689 периодични прегледи, 9.553 претходни и 594 насочени здравствени прегледи.
16. Опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Македонија изнесува 22,4%.
17. Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 1,1% од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата работа или се способни, но со одредени ограничувања вкупно 0,3%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај речиси $\frac{1}{2}$ од испитуваните работници е утврдено

постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба.

18. Од вкупниот број на 111.464 реализирани систематски прегледи, 78.713 или 71,0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а останатите 32.751 или 29,0% кај работодавачот.
19. За околу 53,0% од сите прегледани работници кои работат на работни места на кои не постои зголемен ризик е утврдено дека немаат отстапувања во однос на здравствената состојба, а кај 47,0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба. Тоа значи дека секој втор работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба.
20. Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 111.464 , способни за работа се 110.536 или 99,1% , 187 или 0,2% неспособни и 741 или 0,7% способен со ограничување.
21. Во текот на 2017 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 45.689 периодични прегледи, од кои 33.909 или 74,2% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 11.780 или 25,8% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.
22. Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи 45.689, способни за работа се 44.508 или 97,4%, 315 или 0,6% неспособни и 866 или 2,0% способен со ограничување.
23. Во текот на 2017 година се извршени 45.689 периодични прегледи. Но, одреден број на вработените во текот на својата работа се изложени на зголемен ризик на работно место поради постоење на две или повеќе професионални штетности. Така, кај 11.882 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

24. Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 36.453 преглед, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 14.412 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 40,0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.
25. Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 15.444 (42,0%) од изложените работници.
26. Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4.591 (13,0%).
27. Изложеност на јонизирачко зрачење се регистрирани кај 2006 (5.5%) од изложените работници.
28. Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 17.526 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој трет од испитуваните работници (околу 40,0%) работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се фиброгенаи нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.
29. На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 12.217 работници или околу 27,0% од работниците кај кои се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2017 година.
30. Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 36.929 работници или кај 81,0% од вкупниот број на работници кај кои се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 17.120 (46,0%), а 11.151 работници или 30,0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.
31. Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2017 година се реализирани 45.689 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник

кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2,5 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.

32. Квалитетот на доставените податоци за видот и обемот на извршената работа од страна на овластените установи по медицина на трудот, како и отсуството на лабораториска инфраструктура, наметнува потреба овие податоци да се анализираат и интерпретираат со голема професионална претпазливост.
33. Неопходно е воспоставување на соодветна лабораториска инфраструктура и воспоставување на акредитирани методи за одредување на биолошките маркери на изложеност и на ефектите при професионална експозиција на физички, хемиски и биолошки агенси, затоа што само на таков начин превентивните здравствени прегледи ќе бидат соодветни на стручните и законски барања и ќе ја опрвдаат својата цел.
34. Неопходно е да се утврди Национална стратегија за воспоставување на интегриран систем за прибирање на точни, релевантни и сеопфатни индикатори во областа на безбедност и професионалното здравје, како основ за планирање на превентивните политики во оваа област и следење на прогресот во нивната имплементација.